

ПРОБЛЕМИ ВСТАНОВЛЕННЯ ДЕРЖАВНИХ СОЦІАЛЬНИХ СТАНДАРТІВ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ

Встановлення ефективного механізму забезпечення соціальних прав людини, а також права на гідне життя і справедливу оплату праці вимагає встановлення якісних соціальних стандартів та гарантій. Прожитковий мінімум, мінімальна зарплата, мінімальна пенсія за віком та соціальні допомоги певним категоріям населення належать до основних соціальних стандартів та гарантій. Предметом гострих дискусій часто стає їх розмір у стінах парламенту та уряду. Тому вдосконалення встановлення державних соціальних стандартів є досить актуальним завданням у зв'язку з поліпшенням рівня соціального захисту населення України та підвищення відповідності вітчизняного соціального законодавства до європейських норм.

Метою даної доповіді є аналіз існуючих підходів до встановлення основних соціальних стандартів, які забезпечують рівень життя і рівень соціального захисту населення, а також розробка пропозицій щодо їх удосконалення.

Метою встановлення державних соціальних стандартів є :

- визначення реалізації державних соціальних прав та гарантій визначених Конституцією України;
- визначення напрямів державної соціальної політики;
- визначення та обґрунтування розмірів видатків на соціальний захист і соціальне забезпечення населення;

Розмір соціальних стандартів та гарантій в Україні низький і в останні роки зростає лише незначними темпами (табл. 1). По-перше це стосується прожиткового мінімуму, розмір якого виступає основним чинником при встановленні мінімальної заробітної плати.

З таблиці видно, що розмір прожиткового мінімуму за період 2005 по 2014 р. зріс у 2,8 рази. Але якщо врахувати темп інфляції, то реальне зростання склало лише 57,8%. Мінімальна зарплата зросла у 3,9 рази, а враховуючи темп інфляції, реальне зростання склало 62%.

Таблиця 1
Динаміка величини основних державних соціальних стандартів та гарантій в Україні (грн/міс у розрахунку на 1 особу)

Показник	2005 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014р.	2014 р. до 2005 р., раз
Прожитковий мінімум загальний	423	701	875	953	1095	1176	1176	2,8
діти віком до 6 років	376	632	799	870	961	1032	1032	2,7
діти віком від 6 до 18 років	478	776	957	1042	1197	1286	1286	2,7
працездатне населення	453	744	922	1004	1134	1218	1218	2,7
особи, які втратили працездатність	332	573	734	800	884	949	949	2,9
Мінімальна зарплата	332	744	922	1004	1134	1286	1286	3,9
Мінімальна пенсія за віком	332	573	734	800	884	949	949	2,9

На сьогоднішній день розмір прожиткового мінімум становить 1176 грн./місяць - мізерна сума! Це зовсім не дивно, якщо врахувати, що до 2012-го прожитковий мінімум ріс п'ять разів на рік, в 2013 році – два рази, а в минулому і теперішньому не зростає абсолютно. А інфляція і девальвація національної валюти зростає стрімкими темпами.

За самими скромними розрахунками, середньостатистична сім'я з трьох осіб тільки на продукти харчування використовує близько 800 грн. в тиждень, або 3,5 тис. грн. в місяць. Звідси висновок що лише одна людина проїдає понад 1,1 тис. грн. – а ось і сума всього прожиткового мінімум! А як же комунальні платежі, витрати на транспорт, купівлю одягу та взуття і хоч якесь дозвілля?!

В Україні прожитковий мінімум вираховується на підставі формування набору продуктів харчування, набору непродовольчих товарів і послуг для чотирьох категорій громадян – діти до 6 років, діти від 6 до 18 років, працездатні громадяни, громадяни, які втратили працездатність. Але методика, а також процес розрахунку прожиткового мінімуму, не витримують жодної критики. Отже його розмір також не витримає критики.

Основні критичні зауваження полягають у наступному :

- перелік продуктів харчування, непродовольчих товарів та послуг є дуже обмеженим, а норми їх споживання не відповідають ні раціональним нормам, ні здоровому глузду. В Україні “споживчий кошик” розраховується на 2564 ккал, а відповідно до рекомендацій Всесвітньої організації охорони здоров'я людині яка працює треба вживати не менш як 2800 ккал на добу. Тобто за зарплати на рівні прожиткового мінімуму людина помітно недобирає до мінімальної фізіологічної норми й поступово втрачає продуктивну силу, а відповідно і працездатність;

- згідно із статтею 3 Закону України “Про прожитковий мінімум” вищезгаданий перелік та норми мають переглядатися не рідше ніж один раз на п'ять років, а на даний момент перелік та норми не мінялися починаючи з 2000 р;

- у прожитковому мінімумі не передбачені витрати на оренду житла, витрати на освіту, утримання дітей у дошкільних закладах, оплату медичних послуг. Для більшості домогосподарств ці витрати є неминучими;

Закон України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії», не переглядався з 2000 року, а має переглядатись раз на 5 років. Чому? В Україні не має політичної волі для перегляду прожиткового мінімуму. Тому існують дані економічні проблеми, які не скоро будуть вирішені, бо уряд не може наповнити бюджету. У нашому споживчому кошику - гумові калоші, а у польському - мобільний зв'язок, от і вся бідність.

В Польщі подібну проблему вирішили введенням двох мінімумів:

1. Життєвий мінімум, в ньому передбачена сума грошей, яка дозволяє вижити;
2. Соціальний мінімум - який передбачає можливість виховувати та народжувати дітей, ходити в кіно, відвідувати театр та купувати книги. Отже, щоб вижити полякам потрібно мати 520 злотих, що відповідає 1360 грн., а щоб місяць прожити потрібно мати 1032 злотих або 2690 грн.

Польща, думає про належне соціальне існування своїх громадян, а не лише про фізичне виживання трудових ресурсів. «Чи Україна може, щось подібне зробити?». Теоретично може, але враховуючи податковий, адміністративний тиск та тіньову сектор Українська економіка не зможе ввести подібні зміни. Враховуючи сучасний економічний стан країни нам важко виконувати існуючі на даний момент норми, не говорячи вже про щось нове.

Отже, нижче прожиткового рівня в Україні проживає 9%, у Польщі 6,8% у Росії 9%, а прожитковий мінімум для України 1176 грн., для Польщі 1560 грн., а для Росії 1663 грн аналізуючи дані 2014 р.

Порівняння української середньої зарплати із польським соціальним мінімумом показує реальний стан української економіки, тобто максимальне використання робочої сили.

Одним із основних недоліків у визначенні прожиткового мінімуму те, що він розрахований на задоволення потреб окремої особи. Не враховується той факт, що працівник за ці кошти має утримувати неповнолітніх дітей. Внаслідок цього реальний рівень життя сім'ї опускається нижче від гарантованого державою.

Враховуючи явні недоліки, вважаємо більш правомірним розраховувати прожитковий мінімум аналогічно практики деяких європейських країн. Отже, вважаємо доцільним розраховувати для окремих соціально-демографічних груп населення та домогосподарств різного розміру на основі вартості мінімального споживчого бюджету із застосуванням відповідних перевідних коефіцієнтів. Пропоновані коефіцієнти по статевіковим групам населення з урахуванням місця його проживання представлені у табл. 2.

Таблиця 2

Система коефіцієнтів диференціації бюджетів мінімуму матеріального забезпечення за статево-віковими групами населення

Статево-вікові групи населення	Коефіцієнт (одиниця – міський чоловік 30–59 рр.)	
	місто	село
Діти:		
0–2 роки	0,3	0,3
3–6 років	0,5	0,4
7–12 років	0,65	0,55
13–17 років	0,85	0,75
Чоловіки:		
18–29 років	1,04	1,0
30–59 років	1,0	0,9
60 років і старше	0,8	0,7
Жінки:		
18–29 років	1,01	0,9
30–54 років	0,98	0,88
55 років і старше	0,8	0,8
Подружня пара: 18–29 років	1,9	1,7
Сім'я: батьки 18–29 років; дитина до 7 років	2,4	2,1
Сім'я: батьки 18–29 років; двоє дітей віком 2 і 6 років	2,6	2,4
Сім'я: батьки 30–54 років трьох дітей віком 4, 8 і 14 років	3,8	3,5
Сім'я: батьки 30–54 років дитина віком 13–17 років, жінка-пенсіонер	3,3	3,0
Сім'я: чоловік і дружина пенсійного віку	1,4	1,3
Мати-одиначка з дитиною (3–6 років)	1,5	1,3
Мати-одиначка з двома дітьми (віком 6 і 10 років).	2,1	1,8

Переїняти «споживчі кошики» більшості європейських країн ми не можемо, оскільки дефіцитний бюджет та економіка України цього не витримують. Але на початковому етапі альтернативою може слугувати набір товарів і послуг для розрахунку мінімального споживчого бюджету, запропонований у 1989 р. в СРСР розробниками програми переходу до ринку. Використання даного методу з певними

виправленнями дозволить не лише краще збалансувати “споживчий кошик” за поживним складом, але й встановити більш реальну для населення величину прожиткового мінімуму, яка б відповідала сучасним потребам населення.

Рис. 1. Заходи щодо удосконалення прожиткового мінімуму

До складу прожиткового мінімуму обов’язково потрібно включати витрати на медицину, дошкільні установи, школи та вищі навчальні заклади, які все більше надаються на платній основі, так як отримання середньої (вищої) освіти або мінімальний набір лікарняних послуг – це той мінімум, на який має право кожна людина у суспільстві. У цьому контексті соціальний стандартом потрібно вважати можливість отримання громадянином вищої освіти та доступ до медичного страхування.

Висновки. Отже, існуючі підходи до встановлення державних соціальних стандартів в Україні потребують докорінних змін. Це необхідно для забезпечення економічної обґрунтованості у сфері оплати праці, а також дотримання соціальних прав, нормативів, гарантій.

На основі вдосконалення мінімальних соціальних нормативів слід сформувати та законодавчо закріпити систему якісних соціальних стандартів, яка б дозволила забезпечити реалізацію гарантованих Конституцією України прав і сприяла зростанню добробуту та соціальної захищеності населення. Відповідні соціальні стандарти необхідно закласти в основу розрахунку соціальних допомог, у систему тарифікації робіт на послуг, а також у програми соціального розвитку та реформування систем соціального страхування, пенсійного забезпечення, оплати праці тощо.

Список літератури:

1. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2015-14.
2. Баранова Н. Удосконалення соціальних стандартів у системі соціального забезпечення / Н. Баранова, Н. Поляк // Україна : аспекти праці. – 2009. – №2. – С. 21–25.
3. Про прожитковий мінімум : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=966-14.
4. Холод Н. Світовий досвід застосування мінімальної заробітної плати для регулювання доходів населення / Н. Холод // Україна : аспекти праці. – 2008. – №7. – С. 58–69.
5. Пищуліна О. М. Соціальне значення мінімальної заробітної плати та її роль у формуванні ціни робочої сили на ринку праці України / О. М. Пищуліна // Соціальні пріоритети. – 2012. – №4(5). – С.122–140.
6. Осовий Г. Питання реформи оплати праці в Україні в контексті реалізації Плану дій щодо євроінтеграції / Г. Осовий // Україна : аспекти праці. – 2013. – №3. – С. 13–21.

Катерина ЛЕСЬКІВ

студентка факультету банківського бізнесу

Тернопільський національний економічний університет

Науковий керівник:

к.е.н., доцент Забчук Г.М.

УДОСКОНАЛЕННЯ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ ТА ЇЇ РОЛЬ У СТАБІЛІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ КРИЗИ

Грошово-кредитна політика має велике значення для кожної країни, тому що регулюючи пропозицію грошей вона спрямована на забезпечення ефективного функціонування економіки. Її ключовими цілями є цінова стабільність, збалансування платіжного балансу, стабілізація обмінного курсу, забезпечення зайнятості, зростання добробуту населення тощо [1].

В Законі України “Про Національний банк України” зазначено, що під грошово-кредитною політикою розуміють комплекс заходів у сфері грошового обігу та кредиту, спрямованих на забезпечення стабільності грошової одиниці України шляхом використання відповідних засобів і методів [2].

Слід відзначити, що Україна на сьогоднішній день має досить значні проблеми в дестабілізації економіки та недовіру з боку населення до банківської системи. У 2014 році ВВП скоротився на 6.7% (за оцінками НБУ). Дефіцит Зведеного бюджету України (разом з НАК «Нафтогаз України») перевищив 10% від ВВП. Гривня знецінилася майже втричі. Інфляція зросла майже на 25%. Дефіцит зведеного платіжного балансу сягнув 13 млрд.дол. США [3].

Станом на початок 2015 року золотовалютні резерви досягли критичної для країни за останнє десятиріччя межі, а саме знизилися до позначки 6.4 млрд. дол. США.